

A close-up portrait of a middle-aged man with dark, wavy hair and a beard, looking thoughtfully to the side. He is resting his chin on his hand. The background is a soft, out-of-focus grey.

JOHANNA VENHO

Martti
Suosalon

TÄHÄNASTINEN

elämä

WSOY

JOHANNA VENHO

Martti Suosalon

TÄHÄNASTINEN

elämä

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

COPYRIGHT © MARTTI SUOSALO, JOHANNA VENHO & WSOY 2022

ISBN 978-951-0-45524-1

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

Lötjönen valppaana! Oulu 1962–1970 | 13

"Koti ja näyttämö työväentalolla"

Paavo Suosalo | 20

"Marttii! Ei saa mennä mihinkään!"

Merja Heponiemi | 39

"Minä edellä, Martti perässä"

Pekka Pesonen | 64

Oikea ihmemaa. Turku 1971–1979 | 69

"Paukkutakki ja muita roolivaatteita"

Timo Kuhlman | 86

TOINEN NÄYTÖS

"Nuorisoteatteri etsii uusia jäseniä." Oulu 1979–1981 | 116

"Martin lahjakkuus näkyi heti"

Janne Putkonen | 126

Varasto karttuu. Helsinki & Vantaa 1981–1983 | 137

KOLMAS NÄYTÖS

"Jätkä, pidä toi! Katsokaa kaikki." Helsinki 1983–1987 | 156

"Siskonpeti aitassa"

Jari Pehkonen | 176

"Suomessa lokeroidaan, mutta Manu on saanut tehdä monenlaista"

Mikko Kivinen | 188

"Havanna–Formentera–Kirkkonummi–Rio"

Tero Jartti | 212

NELJÄS NÄYTÖS

Ryhmäteatteri, kuin toinen teatterikoulu. Helsinki 1988–
1994 | 246

"Näyttelijä leikkii samalla antaumuksella kuin lapsi"

Vesa Vierikko | 260

"Manulla on myötäsytynäinen näyttelijän psykyke"

Raila Leppäkoski | 310

VIIDES NÄYTÖS

Tihenevät vuodet 1994–1998 | 334

Talonrakentaja ja elokuvatähti 1998–2001 | 362

"Martti on itsenäisin ihminen jonka tunnen"

Virpi Suutari | 368

Luotan kuvajaisiini 2002– | 403

"Jos eteen tulee ongelma, Manulla on ratkaisu"

Pentti "Bona" Kotkaniemi | 408

"Esityksen sävy riippuu yleisöstä"

Mika Nuojua | 409

"Koolaukset ja ristituennat, kaikki kondiksessa"

Kurt Nuotio | 435

"Taiteella on psyykinen ja fyysinen hintansa"

Virpi Suutari | 447

"Ole vaan tollanen ihana!"

Inari Niemi | 454

"Manu on näytellessään kokonaisvaltainen"

Juha Jokela | 458

"Manu on näyttelijä koko sielultaan ja ruumiiltaan"

Pasi Lampela | 477

Martti Suosalon näyttelijäntyöt | 483

Kiitos | 492

*Kaukokotihinsa kulkee
pitkin tietä pieni laps',
ja lähestyvi ehtoo tyyni,
lempeesti loistavat korkuuden tähdet.*

*Nukkuvi hän väsyneenä
pimeen kuusen kohinaan,
ja sinikorkeuden tähti
on hänen vartians hämäräss' yösen.*

*Koska aamu hymyilevi,
tielle lähtee lapsi taas,
ja kotomäki viimein siintää,
siintää sen riippuva-oksaset koivut.*

— —

ALEKSIS KIVI: LAPSI

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

Näytelmäkeikka Oulussa, maaliskuun loppupuoli vuonna 2018. Treenien ja keikan väliin jää muutama tunti aikaa. Mies lainaa pyörän, heittää jalan tangon yli ja lähtee enempiä miettimättä Tuiraan vanhoja kotikulmia katsomaan. Kevätuuli on viileä, Oulujoki virtaa keskeltä sulana, rannoilla jääkieleke joka viettää mustaan veteen. Siinä leikittiin. Kokeiltiin kuka uskaltaa pisimmälle rusah-tavaa jäätä pitkin. Se oli rohkeusleikki. Aikuisilla oli hommansa ja lapset juoksivat vapaina pitkin pihoja.

*Vanha Puu-Tuira on purettu betonikerrostalojen tieltä. Seutu on käynyt läpi muutoksen, mutta joitakin tuttuja rakennuksia on tal-
lella. Mies hengittää kevätilmaa. Jostain nousee puutalojen tuoksu. Kun kääntyy kadunkulmasta, reittiä ei tarvitse miettiä.*

Mies polkee sinne tänne, välillä laskettelee seisaallaan pyörällä. Hän jättää pyörän aukion reunaan ja istahtaa tutunolaisen puun alle. Aurinko on sulattanut maahan pälven, heinä rutisee kuivana jalan alla. Mies nojaa runkoon, käy pitkälleen. Oksien lomasta näkyy kalpeansininen taivas. Hän asettelee pään juuren ja rungon kainaloon, painelee pipoa pehmusteeksi. Nukahtaa.

Unessa on maaliskuinen päivä, vuosikalunta ja huoltoaseman piha. Valo on pohjoisen viisto kevävalo. Pihassa seisoo pikkubussi, jonka moottori on käynnissä. Iso musta rengas höyryää auringossa. Seurue on poistunut, mutta auton takaosa on täynnä näytelmän kulisseja ja muuta tavaraa. Lukeeko kyltissä Jeppe Niilonpoika?

Moottori hurisee. Kuskin paikka on tyhjä. Mies katsoo sitä.

Hän herää. Taas se uni.

Kevätaurinko häikäisee silmiä ja puunjuuri on lämmin poskea vasten. Kukaan ei ole näkemässä, joten mies kysäisee puulta:

- Muistatko minua?*
- Älä edes kysy. Minne matka? Anna tulla, kerro.*
- No, kun kerran pyydät.*

Lötjönen valppaana!

OULU 1962–1970

VUOSI 1966. Osoite: Valtatie 56, Tuira, Oulu. Osuuskaupan vuokratatolot, taloyhtiön yhteinen pesutupa ja mankeli. Rapatut, valkoiset seinät, viileä huone, katossa killuva hehkulamppu.

Naruilla roikkui pyykkiä, pesuaineelta tuoksuvia lakanoita. Iso mankeli vaikuttavine puurullineen hallitsi pitkänomaisen huoneen toista seinustaa ja toisella seinustalla lakanaesiripun takana oli teatterileikkimme näyttämö.

Piilouduin valkoisen, tuoksuvan lakanan taakse.

Mankelihuone ei kuulunut pelkästään meidän talolle, vaan oli osuuskaupan pihapiirin yhteinen. Siellä mankeloitiin lakanoita ja osuuskaupan ravintoloitten pöytäliinoja. Isoja liinavaatepinoja odotti koreissa lattialla. Tila oli osittain maan alla ja siksikin jännittävä, sinne kuljettiin käytävää pitkin salaperäisten verkkokellareitten ohi.

Merja, isosiskoni, veti minut esiripun takaa, puki ylleni ruskean sarkatakin, kääräisi pitkinä roikkuvat hihat, pyöräytti ympäri ja painoi hattureuhkan päähän. Vielä huivi kaulaan, niskasta solmulle. Martti on niin söpö! Merjan kaveri Jaana suti pikkuveljensä Pekan poskiin huulipunalla pyöreät omenaposket. Tytöt tirskuivat, mutta vakavoituivat sitten:

– No niin! Näytelmä alkaa. Martti on hevostmies Lötjönen.

– Lötjönen valppaana!

Tytöt olivat niin määrätietoisia, että menin mykäksi.

– Ei Martti uskalla puhua mitään yleisön edessä, Jaana arveli. Olin aikaisemmissakin esityksissä seistä törröttänyt mykkänä näyttämöllä, joten tytöt olivat kehittäneet minulle Lötjösen roolin. Hevosmies oli vähäsanainen kaveri.

Merja ja Jaana olivat parhaat kaverit, minua ja Pekkaa kolme vuotta vanhempia. Me pikkueljet olimme kuin nukkeja, joilla tytöt leikkivät. Vaatteita vaihdettiin, repliikkejä jaettiin. Isosiskot ohjasivat ja näyttelivät myös itse rooleja. Minä ja Pekka teimme mitä käskettiin, minä tottelevaisesti ja puhumatta, Pekka välillä vastaan inttäen. Kun näytelmä olisi valmis, sitä esitettäisiin piha-
piirin lapsille Osulan pihamaalla. Yleisöä riitti, Osulan taloissa oli laumoittain lapsia.

Muistikuva ensimmäisestä näytelmästä ei ole omani. En muista tapausta lainkaan, se on kerrottu minulle. Sittemmin olen kuvitellut sen moneen kertaan. Näin muisti toimii: en voi olla varma, kenen tarinoita olen keräillyt mielen varastoon. Lapsuuden muistoille on tyypillistä, että ne ovat katkelmallisia, välähdyksiä tilanteista ja tunnelmista, joilla on ollut silloin tai myöhemmin merkitystä.

VARHAISIMMAMMA TIETOISESSA MUISTOSSANI istun rattaissa portaiden luona, ehkä odotan jotakuta. Minut on jätetty hetkeksi yksin. Olen alle kaksivuotias. Kotiin mentäessä on ulkorappusten jälkeen tasanne ja meidän ulko-ovi. Oven päällä on parveke, jolta kulkee pyykkinaru viereiselle parvekkeelle. Siihen ulkorappusten viereen on rattaat parkkeerattu ja niissä istua tönötän. Portaitten vieressä kasvaa kasvi, jossa on ohuita palkoja, katselen sitä. Muistan palot, vihreät soirot, joita riippui kasvin varsissa. Pensaan muistan myöhemmältä ajalta kusipuskana, johon käytiin portaalta lorottamassa. Niistä paloista meille lapsille tolkutettiin, että niitä ei saa syödä, kasvi ei ole herne.

Ensimmäisestä muistikuvasta nousee vaatteitteni punainen väri, joka on syvän kirkas 60-luvun punainen. Tunnen poolo-

paidan kauluksen, tunnen vaatteet päälläni ja sen, että niitä on juuri sopivasti. Ei ole kuuma eikä kylmä vaan ilma on raikas. Istun itsekseni rattaissa.

Jotenkin tähän liittyy metallinen merkki paidassani. Ehkä ollaan lähdössä vappumarssille. On siis kevät. Perheemme kävi aina vappumarssilla ja vappuna mentiin toisinaan myös ulos syömään, mitä muuten ei ikinä tehty.

Kun suljen silmät, tästä ensimmäisestä muistosta avautuu kokonainen Oulun Tuiraan sijoittuvien muistikuvien sarja. Asuin siellä syntymästäni saakka aina kahdeksanvuotiaaksi. Oli tilaa ja vapautta leikkiä, osuuskauppayhteisö oli yhtäaikaan turvallinen ja väkevästi aisteja ja mielikuvitusta ruokkiva paikka kasvaa. Muistan elävästi ajat ennen koulun alkua ja kansakoulun ensimmäiset luokat. Pihapiiri puutaloineen on tarkkana karttana mielessäni, pystyn kulkemaan siellä muistoissa ja unissa. Siellä leikkivä poika on edelleen minussa, se ei ole kadonnut mihinkään. Se on aina ollut luovan työni moottori ja liikuttelija.

Ei ole sattumaa, että Fellinin *La Strada* ja *La Dolce Vita* ovat minulle ylittämättömiä elokuvia, joita jaksan katsoa yhä uudelleen. Felliniläinen barokki ja sen rehevät hahmot nostavat mieleen lapsuuden puutalo-Tuiran ihmisineen. Samoin Ismo Höltön valokuvat ovat minulle tärkeitä. Höltön kuvissa on ihmisiä juuri siltä ajalta, kun olin lapsi: 1960-luvun lopulta on paljon otoksia. Ne ovat samankaltaisia kuin omat päänsisäiset kuvani lapsuudesta, kuva-pankki on syntynyt Tuirassa. Leikkivät lapset, vanhusten hartiat, aikuisten kädet, työmiesten asennot. Kaikesta tästä ammennan tämänhetkisen elantoni, kuvat ovat jääneet niin syvälle päähäni että käytän niitä työssä jatkuvasti sen kummemmin ajattelemta. Katselen Höltön kuvia nautinnolla, koska ne aktivoivat mieltä niin, että muistot pysyvät elävinä. Osula on muuttunut tarinoiksi, itseään suuremmaksi, lapsuuden taikamaaksi.

1960-luvulla ihmiset olivat enemmän *kulttuurivammojensa* vääristämiä kuin nykyisin. Kulttuurivamma-sanan opin Jouko

Turkalta, joka tarkoitti sillä kaikkea sitä, mikä autenttisen, oman olemuksemme päälle elämän mittaan kertyy. Nykyään ihmiset pystyvät pitämään itsensä ruodussa ravinteikkaalla ruoalla ja jumppaohjelmilla, mutta lapsuusaikanani työ näkyi ihmisen kropassa. Metsurilla oli metsurin kädet, kantaja oli taakkojensa jäljiltä vino. Rakennusmiehet tai asvalttimiehet tekivät työtä hartiavoimin, koneistaminen ei ollut vielä edennyt pitkälle.

Usein mietin, että Tuirassa eletty lapsuus on kannatellut minua tähän saakka. Leikki. Värit. Hajut. Ihmiset. Sain kasvaa vapaasti nurkissa ja pihoilla pyörien ja ihmisiä katsellen, yhtä aikaa turvassa ja seikkailussa. Ennen kaikkea olin rakastettu lapsi, olimme molemmat, Merja-sisko ja minä. Äiti oli pikkupojanmaailmani tärkein ihminen pitkään. Ikävöin häntä aina kun hän ei ollut lähellä.

OSUUSKAUPPAYHTEISÖÖN meidät toi isän työ. Isäni Kalle Suosalo on E-liikkeen miehiä, juoksupojasta johtajaksi -akselin käynyt kaveri. Isä syntyi vuonna 1936 pohjoisessa Sodankylän Kieringin kylässä, missä hänen vanhempansa olivat kauppiaina, Kieringissä oli osuuskauppa. Isän vanhemmat Martti ja Aili Suosalo olivat lähteneet Lappiin lapuanliikettä pakoon, koska Vaasassa alkoi kommunisteilla olla kuumat paikat 1930-luvulla.

Martin, Ailin ja lasten koti oli syrjäkylällä. Ennen isän syntymää oli perheestä kuollut Sampo-poika: hän oli sairastunut umpisuolentulehdukseen. Kun kuume ei ottanut laskeakseen, isäni äiti lähti viemään lasta kantamalla kymmenen kilometrin päähän tienposkeen linja-autolle. Lopulta linjuri tuli, mutta autossa lapsi oli jo tulikuuma ja valahti sylissä veltoksi. Äiti kuiskasi: – Jumala, jos olet olemassa, pelasta tämä poika.

Poika kuoli äitinsä syliin.

Pian sen jälkeen syntyi isäni.

Mauri, vanhin poika, katsoi kehdoissa makaavaa ryppyistä veljeä.

– Annetaan vauvan nimeksi Elanto, niin se elää pitempään kuin Sampo, isovelji ehdotti. Mutta pojasta tuli Kalle oman isoisänsä mukaan.

Kieringistä Suosalot – vanhemmat ja kolme poikaa, Mauri, Kalle ja Paavo – muuttivat Rovaniemelle Lapinkatu seitsemään, kun isä oli pikkupoika. Isä-Martti sai paikan työväentalon talonmiehenä. Perhe asui työväentalon toisessa päädyssä ja huolsi kiinteistöä. Isäni Kalle sai pienestä pitäen olla apuna talon hommissa. Talon toisessa päädyssä oli työväennäyttämö ja tanssisali. Iltamissa pidettiin puhvettia ja myytiin possumunkkeja. Mikään ei ollut Kallen mielestä yhtä hyvää kuin iltamista ylijääneet, vähän tupakalta haisevat possumunkit, joitten pinnasta sai nuolla tahmeaksi sulanutta sokeria.

Talonmiehenpesti kiinnosti isä-Marttia siksikin, että työväentalon toisessa päädyssä oli näyttämö, jossa Martti huoltohommiensa ja kylttimaalarintöidensä lisäksi pääsi näyttellemään. Hänhän oli niittänyt mainetta jo nuorena Vaasan työväen näyttämöllä ennen pohjoiseen muuttoa.

Isän perhe siis asui käytännössä teatterissa. Isän pikkuveli Paavo pääsi välillä Martti-isän mukana kiertueillekin ja sai tehdä pieniä rooleja.

Työväentalon harrastajateatteriporukassa oli mukana myös Anneli Sauli, silloin vielä suurelle yleisölle tuntematon. Martti opetti hänelle tanssia ja esiintymistä ja suunnitteli koreografioita, kun Anneli esiintyi Vaaran Kaijan kanssa tanssидуona työväentalolla. Kaikki pojat, isä muiden mukana, tuijottivat haaveksien Anneli Saulia, mutta poikien maailma romahti, kun Anneli pääsi ensimmäiseen elokuvarooliinsa Åke Lindmanin kanssa.

Eräänä talvipäivänä pojat olivat joukolla odottamassa työväentalolla, kun Annelin oli määrä palata kuvauksista. Pyrytti. Portailla seisovat pojat näkivät, miten lumisateen läpi alkoi lähestyä jotakin liikkuvaa. Kallen sydän jysähti: potkukelkassa istui turkiksiin kääriytynyt kaunis Anneli! Mutta samalla hetkellä hän

tajusi, että potkukelkkaa työnsi iso ja harteikas, rivakasti potkiva kaveri. Åke Lindman. Pojat jäivät vaitonaisina tuijottamaan lumituiskussa ohi kiitävän potkukelkan perään.

Kalle Suosaloa kiehtoi näyttelystä enemmän kaupanteko. Teatterimaailma ei vetänyt häntä puoleensa, eivätkä sen lieveilmiöt – kuten oman isän runsas alkoholinkäyttö – näyttäneet hohdokkaina. Tarpeeksi vartuttuaan Kalle pääsi Rovaniemen Lapinmaan osuuskauppaan juoksupojaksi. Työväentalon puhvetinpitämistä ja muita hommia hän jatkoi edelleen juoksupojan työn ohella. Mutta side osuuskauppaan, E-liikkeeseen oli luotu. E niin kuin elämä: liike tuli määrittämään koko loppuelämää ja tarjoamaan hyvät mahdollisuudet etenemiselle.

VANHEMPANI KALLE JA EINE tapasivat toisensa Rovaniemen työväentalon tansseissa keväällä 1958 – siis isän kotitalolla. Isä oli kahdenkymmenenkahden ja äiti kaksikymmentäkolmevuotias. Seurantalollakin pidettiin tansseja viikonloppuisin, mutta työväentalon tanssit olivat parhaat. Äiti kävi niissä aina torstaisin, iloinen meininki veti puoleensa, vaikka oman perheen aate-
maailma oli toisenlainen. Äiti oli maatilalla tyttöjä Rovaniemen Sinen kylästä eikä missään mielessä sosialisti. Isä taas haki aina tyttöjä tanssimaan, kun muilta töiltään ehti, koska omassa talossa tansseja pidettiin.

Äiti ja isä olivat kaunis pari, valokuvissa kuin kaksi filmitähteä, ja korviaan myöten rakastuneita. Heidän perhetaustansa olivat erisorttiset: äiti oli ison perheen kuopus, ja äidin äiti Elisi Syväjärvi oli harras lestadiolainen, ainoana suvustaan tosin. Isän puolen suvussa taas oli vasemmistolaisia ja ateisteja, hyvinkin anarkistista joukkoa. Isän molempien vanhempien suvuissa on aatteensa puolesta vankilassa istuneita ja ammuttujakin.

Isän isä Martti Aleksander Suosalo ei ollut erityisen aktiivinen politiikassa, vaikka työväenliikkeen mies olikin. Hänen isänsä, leipuri Kalle Aleksander Suosalo sen sijaan oli SDP:n

kansanedustaja Pietarsaassa vuonna 1917. Martti Aleksander oli viidentoista maaliskuussa 1918, kun joutui kaksitoistavuotiaan siskonsa Tyynen kanssa hakemaan isä-Kallen ruumiin Pietarsaaren työväentalon pihalta. Kalle oli vastustanut venäläisten sotavankien teloitusta ja joutui sen takia itse valkoisten teloittamaksi. Kalle, 49-vuotias kuuden lapsen isä, ammuttiin kuuden muun miehen kanssa Strengbergin tupakkatehtaan seinää vasten.

Martti Aleksanderilla oli kolme sisarta ja kaksi veljeä. Perheeseen oli syntynyt ensin kaksi tytärtä Hilda ja Martta. Sitten syntyi vuonna 1902 isoisäni Martti, jonka jälkeen syntyivät vielä Lauri, Tyne ja Vilho. Kuopus Vilho oli vain kahdeksanvuotias isänsä kuollessa.

Marttia kaksi vuotta nuorempi Lauri-veli oli aktiivinen kommunisti Vaasassa, kunnes vuonna 1926 loikkasi Neuvostoliittoon. Palattuaan Suomeen 1931 hänet vangittiin ja passitettiin kuudeksi vuodeksi vankeuteen. Sodan jälkeen Lauri toimi muun muassa Lenin-museon johtajana ja istui Tampereen kaupunginvaltuustossa SKDL:n edustajana.

Pikkuveli Vilhosta, joka oli vielä pieni kansalaissodan aikaan, tuli muurari ja SKDL:n kansanedustaja.

Isän äidin Ailin suvussakin on aatteensa takia vankilaan joutuneita. En tiedä, paljonko omien vanhempieni asenteisiin ovat vaikuttaneet isän suvun rankat kokemukset – vai oliko heidän erilaisilla taustoillaan asian kanssa jotain tekemistä – mutta meillä kotona ei juurikaan puhuttu politiikkaa. Muistan kyllä, että lapsena Tuirassa kävin tonkimassa vanhempien yöpöydänlaatikkoa, josta löytyi kaikkea merkillistä Sultan-paketteja myöten. Paperipinon alta löytyi pieni kirjanen. Se on tarkkana kuvana mieleni albumissa: punaiset muovikannet, kannessa kirjaimet SKP ja JÄSENKIRJA. En aluksi edes tiennyt, mikä se oli, mutta asia valkeni myöhemmin. Isä oli osuusliikkeen mies, jolla oli puolueen jäsenkirja lähinnä siksi, että puolueeseen oli hyvä kuulua töiden takia. Lapsuudenperheessäni aateilmapiiri

näkyi talkoohenkisyysenä ja muiden auttamisena aina kun oli tilaisuus. Isä ja äiti ovat edelleen aina valmiita käärimään hihat, jos jossain tarvitaan apua ja he auttamaan kykenevät.

”Koti ja näyttämö työväentalolla”

Paavo Suosalo, Martin setä

Isämme Martti Aleksander Suosalo näytteli Vaasan työväen näyttämöllä 1920-luvulla. Työväen teatterit lakkautettiin lapuanliikkeen painostuksen alla 1930-luvulle tultaessa, mutta niitä avattiin uudelleen sodan jälkeen.

Noihin aikoihin me, isä, äiti ja kolme veljestä, asuimme Rovaniemen työväentalolla osoitteessa Lapinkatu 2. Kotimme oli talon toisessa päässä, toisessa oli tanssilava ja näyttämö. Isä ohjasi näytelmiä ja näytteli niissä itse. Lisäksi hän maalasi kulisseeja, varsinaiselta ammatiltaan hän oli kylttimaalari. Minä olen kolmesta veljeksestä nuorin, olen syntynyt vuonna 1942. Isoveljet Mauri ja Kalle viettivät aikaa jo omissa puuhissaan, mutta minä pyörin pienimpänä paljon isä-Martin mukana näyttämöllä. Usein nukahdin jonnekin näyttämön reunaan.

Rovaniemen työväenteatteri oli Lapissa myös kouluttaja. Isä järjesti kurssitapahtumia varsinkin kesäaikana työväentaloilla pitkin Lappia. Työväen teatteritoiminnassa oli toisaalta valistusosa, koulutukset, ja toisaalta työväennäyttämö, jolla esitettiin näytelmiä. Molemmat osat olivat aina läsnä toiminnassa.

Kun pidimme joskus viikonkin kestäviä kursseja työväentaloilla vaikkapa Kursussa tai Sallanperällä, asuimme paikan päällä. Matkassa oli useampia teatterilaisia, joku opetti puhetaitoa, joku jotakin muuta esiintymisen aluetta. Paikalliset ihmiset pääsivät kartuttamaan osaamistaan. Ne olivat ihan korkeatasoisia kansan koulutustilaisuuksia. Äiti keitteli ihmisille puuroa ja minä kuljin matkassa mukana. Pojanpääsiä käytettiin tietysti hyvänä esimerkkinä, kun opetettiin, miten voidaan pienillä efekteillä saada paljon aikaan.

Minä olin melkoinen vilkeri, joka piti jotenkin saada rauhoitettua. Olin viiden vanha, kun isä alkoi opettaa minulle omaa huumorinumeroa, jota saisin näillä maakuntareissuilla esittää. Esitin Petteriä, jonka äiti oli katua lakaistessaan löytänyt sormuksen. – Menepä kultasepäniikkeeseen kysymään, saako sormuksesta mitään, äiti sanoi Petterille. Petteri lähti, ja minun piti näytellä pikukupojan kulkemista, vihellellä, heitellä ikkunoihin kiviä ja lopulta hoksata kultasepäniike. Sormus olikin kadonnut matkalla. Väänsin itkua ja yleisö jännitti puolestani, miten käy. Lopulta sormus löytyi taskunpohjalta ja sain sanoa loppukaneettini: – Onko tässä kullassa yhtään sormusta?

Isä välitti eteenpäin saamaansa opetusta: hän oli saanut koulutusta Vaasan työväenteatterissa 1920-luvulla ja käynyt neljä työväenteatterin kurssia Tampereella. Ennen sotia, aikana jona työväenteatteritoiminta oli kielletty, isä teki soolokiertueita ja esiintyi Pohjanhovissa. Tannerin kupletit olivat tuolloin suosittuja.

Sota-aikana isä ei ollut rintamalla, vaan Punaisen Ristin varastomiehenä lentokentällä. Kun sodan loppukahinoissa saksalaisia pois ajettaessa kuoli siviilejä ja papit olivat jo poistuneet paikalta, nimismies sanoi isälle: – Kyllä sinä varmasti voit lähteä papiksi.

Isä ei kuulunut kirkkoon ja oli ateisti, mutta näyttelijänä siunasi vainajat. Hän piti myös pitkiä hautajaispuheita vainajille, vaikka ei tuntenut heitä lainkaan.

Sodan jälkeen isä ei tupehtunut Rovaniemelle, vaan yritti saada koko ajan koulutettua ihmisiä eri puolilla maakuntaa. Lapissa matkat olivat pitkiä ja kiertämistä pidettiin luonnollisena. Esitys tai koulutus saattoi olla kolmensadankin kilometrin päässä, ei se ollut matka eikä mikhän.

Kerran vuodessa Rovaniemen työväenteatterilaiset esiintyivät Osuusliike Lapinmaan juhlissa. Juhlia pidettiin 1940-luvulla eri paikkakunnilla Kemistä ja Rovaniemeltä pohjoiseen päin. Isä toimi juontajana hattupäisenä Pekka Puupää -hahmona. Tilaisuus oli kaksijakoinen: Pekka Puupää välitti aikuisille asiaosuutta ja omia

Minun haaveeni ja unelmani elivät omaa elämänsä, ja usein se, mitä kuvittelin, toteutui joskus myöhemmin.

Martti Suosalo tunnetaan sympaattisena ihmisenä ja tarkka-
näköisesti työskentelevänä näyttelijänä. Hän on yhä tietyllä tavalla
ujo ja mielikuvitusrikas poika, joka elää yhtä paljon päänsä sisällä
kuin sen ulkopuolella.

Teoksessa seuraamme Marttia lapsuuden idyllistä Turkan
kuohuvaan Teatterikorkeakouluun, Ryhmäteatterin iloiseen
joukkoon ja huolettomiin boheemivuosiin sekä rakastavaksi
perheenisäksi ja omaehtoiseksi yrittäjäksi, jonka ihanteena on
Shakespearen-aikainen kiertelevä näyttelijäseurue.

Teoksesta saa hyvän kuvan Suosalon luovasta prosessista ja
siitä, mistä hän ammentaa ainekset virtuoosimaiseen näyttelijän-
työhönsä.

Kirjailija Johanna Venho on vanginnut elämäkertaan Suosalon
persoonallisen tavan katsoa maailmaa, ihmettelyn taidon, jota
Martti ei ole koskaan kadottanut.

Martti Suosalo (s. 1962) on monesti palkittu näyttelijä,
joka esiintyy teatterissa, elokuvissa ja televisiossa. Hän on
naimisissa dokumenttielokuvaohjaaja Virpi Suutarin kanssa,
ja heillä on kolme lasta.

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-45524-1